

ERB A PEČEŤ HYNKA (IGNÁCE) JETŘICHA VITANOVSKÉHO Z VLČKOVIC

Jan F. Křivohlávek

V podorlickém regionu známý barokní šlechtic Hynek (také Ignác, což je německý ekvivalent k českému jménu) Jetřich Vitanovský z Vlčkovic byl příslušníkem starého českého vladyckého (rytířského) rodu, který pocházel z Vlčkovic na Táborsku. Zde se tento rod připomíná již v 15. století. Později, na začátku 16. století, jedna jeho větev získala nedaleké Vitanovice. Od té doby se její příslušníci začali psát Vitanovští z Vlčkovic.^{1/} Ve východních Čechách se usadili na začátku druhé poloviny 16. století na tvrzi Uhersko nedaleko Vysokého Mýta.^{2/} Později, před druhou polovinou 17. století, také pod Orlickými horami na tvrzi Orlice u Kyšperka (dnes Letohrad).^{3/} A to Hynkův otec Adam Mikuláš Vitanovský z Vlčkovic, který se oženil s dcerou posledního majitele orlické tvrze, Dorotou Annou Sudovou z Řeneč. Od roku 1646 byl hejtnanem hradeckého kraje, mimo to i přísedícím purkrabského soudu.^{4/} Spolu se svou manželkou Dorotou Annou většinu času, pokud nevykonával své úřední povinnosti v Praze, žili na orlické tvrzi. Uhersko, které jim také patřilo, navštěvovali jen občas. V roce 1650 si koupili od Jiřího Acháce z Losenštejna sousední kyšperské panství.^{5/} Svého majetku (Uhersko, Orlice, Kyšperk) si Adam Mikuláš dlouho neužil. Zemřel v roce 1653. Jeho syn a dědic Hynek Jetřich Vitanovský z Vlčkovic v té době ještě nebyl plnoletý. O dědictví po otci se prozatím jako poručník staral jeho strýc Vilém Alexandr Vitanovský z Vlčkovic.^{6/} Když byl Hynek Jetřich prohlášen za plnoletého, ujal se výše uvedeného majetku, ke kterému byly za jeho života připojeny od příbuzných získané statky Čepřovice, Milenovice a Hoštice, nacházející se na jihu Čech.^{7/} Hynkův životopis poměrně podrobně zpracovala O. Květoňová.^{8/} Proto se jím zde nebudu zabývat. Zasloužil se zejména o povznesení města Kyšperka (Letohradu) na rezidenční poddanské město s výstavným zámkem a kostelem. Podle tradice se prý také postaral o povýšení Kyšperka na město. To však není potvrzeno žádnými prameny. Mimo to povznesl i celé panství (např. v roce 1667 založil při kostele v Orlici Mariánské bratrstvo) a poddaným poskytl řadu úlev. Za zásluhy o město Kyšperk (Letohrad) byla jeho jménem pojmenována ulice přiléhající k zámku.^{9/}

Pozoruhodný portrét Hynka Jetřicha Vitanovského z Vlčkovic je dnes umístěn v zámecké galerii v Rychnově n. Kn. Jeho autorem je význačný český barokní malíř Karel Škréta.^{10/} Datován je do roku 1669, ale O. Květoňová uvádí, že byl portrétován ve dvaceti dvou letech, to je v roce 1659. Tomu by také odpovídal jeho mladiství vzhled.^{11/} Spíše je možné, že k portrétování došlo až v roce 1669, to je v době, kdy po pohřbu první manželky Silvie Kateřiny hraběnky Morzinové, jako vdovec pobýval v Praze.^{12/} Není pravděpodobné, že by ho Karel Škréta přijel portrétovat do Kyšperka (Letohradu). Do Rychnova n. Kn. se obraz dostal spolu s majetkem, který si jako dědictví přinesla Jana Magdalena Hrzánová z Harasova, vdova po Hynku Jetřichovi Vitanovském z Vlčkovic. Ta se zde podruhé provdala za Norberta Libštejnského z Kolovrat. Údajně si sebou do Rychnova n. Kn. přinesla i rodový archiv Vitanovských z Vlčkovic. Podle inventáře rodinného archivu rychnovských Kolovratů, který byl zpracován v době, kdy byl tento archiv uložen

v Státním oblastním archivu v Zámrsku, jsou zde uloženy jen dopisy Hynkovi manželky Jany Magdaleny Hrzanové z Harasova.^{13/}

V nově vybudované expozici na zámku v Letohradě (Kyšperku) se dochoval ještě jeden Hynkův portrét, pocházející zřejmě z původního zámeckého inventáře. Později, po roce 1945, byl dlouho skladován na různých místech, mimo jiné také v Městském muzeu. Až se nakonec stal součástí výše zmíněné zámecké expozice. Jedná se o úplně jiné provedení. Také šaty portrétované osoby jsou střízlivější a odpovídají době, kdy po otci přejímal kyšpercké panství. Podle nápisu na obraze, který je doplněn původním rodovým erbem Vitanovských z Vlčkovíc, je datován do roku 1661. Podle publikovaných zpráv se jedná o obraz obnovený nebo kopírovaný žamberským malířem Josefem Millerem.^{14/} Proč se také on nedostal do Rychnova n. Kn. s ostatním majetkem druhé ženy Hynka Jetřicha se můžeme jen domnívat. Asi se jednalo o méně významné dílo než je ten Škrétův obraz a proto byl ponechán v Kyšperku (Letohradě). Je také možné, že Škrétův obraz byl osobní dar Hynka Jetřicha své nastávající manželce Janě Magdaléně Hrzanové a proto si ho po smrti manžela (+ 1681) vzala sebou do Rychnova n. Kn.

Rod vladyků (rytířů) z Vlčkovíc, později Vitanovských z Vlčkovíc původně užíval jako svůj erb červený štít se zlatou radlicí. Po čase k němu byla přidána korunovaná kolčí přílba a jako klenot dolů posazená zlatá radlice, z níž rostou tři pštrosí pera v pořadí červené, zlaté, červené. Nakonec se toto pořadí ustálilo podobě zlaté, stříbrné, červené. Přikryvadla jsou červenozlatá (viz obr. 1). Tento erb rod užíval až do svého vymření na konci 17. století.^{15/} V roce 2000 navštívil Letohrad sochař a medailér Michal Vitanovský, který se pokládá za potomka rytířů Vitanovských z Vlčkovíc. V následujícím roce pak byla v Městské knihovně v Letohradě uspořádána výstava jeho sochařské a medailérské tvorby. Městu pak daroval návrh na pamětní medaile.^{16/}

Jeden z příslušníků rodu, náš Hynek (Ignác) Jetřich Vitanovský z Vlčkovíc byl dne 28. 2. 1666 povýšen do panského stavu, a to mezi svobodné pány, kteří byli také nazýváni barony. Což je nejnižší stupeň panského stavu. Německy je tento šlechtický stupeň uváděn jako „Freiherr von“. Od té doby je Hynek Jetřich počítán k panskému stavu.^{17/} Zároveň s tímto povýšením mu byl polepšen jeho původní rodový erb. Od té doby mohl užívat „**štít poloviční, v pravém poli červeném zlatá radlice k pravé straně obrácená, v levém modrém lev vzpřímený s rozdvojeným ocasem, drže přední pravou nohou zlatou hvězdu o šesti špicích (někdy zobrazovaná s osmi hroty), přikryvadla bílá (stříbrná), červená a černá, žlutá (zlatá) a dva helmy, na pravém radlice ostrím dolů a nad ní tři pera pštrosí, zlaté, bílé a červené, na levé vrchní část lva (s hvězdou, jako na štítu)**“^{18/} (viz obr. 2). Nesprávnou podobu tohoto erbu (vztyčeného vlka s hvězdou a radlicí) najdeme na průčelí kostela sv. Václava v Letohradě (Kyšperku), který nechal Hynek Jetřich vystavět v roce 1680 jako součást zámeckého areálu. Kostel obsahuje nádhernou výzdobu z dílny italského štukatéra G. Madery. Ta je na několika místech také doplněna rodovým erbem Vitanovských z Vlčkovíc. Nesprávnou podobu erbu najdeme také ve známém vlastivědném popisu Žamberska. Jeho kresbu pořídila J. Krčmářová.^{19/}

Zřejmě nedlouho po svém povýšení si Hynek Jetřich nechal zhotovit pář (pečetídlo) s jeho novým erbem. Kde, to se asi již nedovíme. Patrně v některém větším městě, kde pracovali řemeslníci schopní provést tak kvalitní kovo-ryteckou práci (Praha, Hradec Králové apod.). Nejstarší známý otisk tohoto

typáře v misce z včelího vosku, umístěný v dřevěném soustruhovaném pouzdře, pochází již z roku 1666. Je přivěšen na barevné žlutomodré šňurce k listině, kterou Hynek Jetřich, svobodný pán Vitanovský z Vlčkovíc, vydal v Kyšperku dne 16. 10. 1666 pro město Kyšperk.^{20/} Touto listinou osvobozuje obyvatele města od roboty za kterou měly odvádět o sv. Jiří a o sv. Havlu 25 zlatých rýnských., mimo to vykonávat v době žní 3 dny roboty. Ponechal si však právo toto ustanovení v budoucnu změnit. Barvy šňůrky byly převzaty z rodového erbů.

Otisk zmíněného typáře (pečeti) v červeném vosku má oválný tvar o šířce 24 a výšce 30 mm a je ohraničen vavřínovým věncem (provazcem ?). V pečetním poli obsahuje štípený (polcený) barokní štít, v pravém poli radlicí obrácenou hrotem vzhůru, v levém kráčejičho dvouocasého lva, nad ním vpravo osmihrotou hvězdu. Nad štítem dvě korunované přivrácené přílby s příkryvadly. Klenotem na pravé přílbě je radlice, z níž rostou tři pštrosí pera, na levé rostoucí dvouocasý lev s osmihrotou hvězdou. Po obvodu má mezi dvěma linkami německý majuskulní opis v tomto znění: IGNATI THE: WITANOWSKI FREIHER V. VLCZKOWICZ.^{21/} (viz obr. 3). Jako zajímavost lze uvést, že výše uvedená listina byla v roce 1895 vystavena na Národopisné výstavě Československé v Praze.

Další známý otisk výše zmíněného pečetního typáře(pečeti) pochází z roku 1680, z doby nedlouho před Hynkovou smrtí (+ 1681). Je přitisknuta k tak zvanému „zhostnému listu“ z 5. ledna 1680 vydaném v Kyšperku. Tímto „zhostným listem“ propustil Matěje syna nebožtíka Jana Macháčka ze vsi Mistrovic do Vysokého Mýta.^{22/} Mistrovice byly v té době součástí kyšperského panství. Zmíněný „zhostný list“ obsahuje také Hynkův podpis (viz obr. 4). Text tohoto „zhostného listu“ je připojen na konci článku. Jiný otisk Hynkova vypáře (pečetidla) se prozatím nepodařilo najít. Dá se však přepokládat že se několik z nich, se vzhledem k funkci a roztroušenému majetku Hynka Jetřicha, nachází v centrálních ale i regionálních archivech. Je známo, že udělil např. řadu dalších zhostných a propouštěcích listů. Závěrem lze konstatovat, že Hynek Jetřich Vitanovský svobodný pán z Vlčkovíc celý život zřejmě užíval jen jeden typář (pečeť).

Poznámky

- 1/ Halada J., Lexikon české šlechty, Praha 1999, s. 615 – 616. Hrady, zámky a tvrze v Čechách, díl V. (Jižní Čechy), Praha 1986, s. 209, 211. Mysliveček M., Erbovník, díl I. Praha 1988, s. 100, tab. 60. Ottův slovník naučný, díl XXVI, Praha 1907, s. 766 – 767 (heslo Vitanovský z Vlčkovíc).
- Sedláček A., Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl IV. (reprint Praha 1995), s. 246, 248. Sedláček A., Místopisný slovník historický království Českého, Praha 1908, s. 962, 967.
- 2/ Sedláček A., Hrady. cd., díl I., Praha 1882, s. 110 – 111.
- 3/ Sedláček A., Hrady. cd., díl II. Praha 1883, s. 268 – 270.
- 4/ Květoňová O., Příspěvek k životopisu Hynka Vitanovského z Vlčkovíc, Orlické hory a Podorlicko, sv. 3/1970, s. 240. Sedláček A., Hrady. cd., díl II., s. 270.
- 5/ Podle Květoňové byla smlouva o koupi kyšperckého panství uzavřena 12. 12. 1646. Je to omyl. Smlouva byla uzavřena 30. 6. 1650 a do zemských desek vložena 18. 1. 1651 (Květoňová O., cd., s. 240., Sedláček A., Hrady., cd., díl II., s. 269).
- 6/ Sedláček A., Hrady., cd., díl II. s. 269.
- 7/ Hrady, zámky a tvrze., cd., díl V. (Jižní Čechy), Praha 1986, s. 35, 78, 128, Sedláček A., Hrady., cd. díl II, s. 262
- 8/ Květoňová O., cd., s. 239 – 243.
- 9/ Květoňová O., cd., s. 240, Sekotová V., Macková M., Kyšperk. Dějiny městské správy v Kyšperku, Ústí n. O. 2000. Skála F., Kyšperk. Historický nástin stavebního vývoje města, Kyšperk 1948. Další drobnější publikace a články jen opakují fakta uváděná v těchto publikacích.
- 10/ Blažiček O. J., Rychnovská zámecká obrazárna, Praha 1973.

- 11/ Květoňová O., c. d., s. 240.
 12/ Květoňová O., c. d., s. 240-241
 13/ Borůvka V., Rodopis rodu pánů z Kolovrat (in Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat, Praha 2000, s. 55 - 56), Květoňová O., c. d., s. 242, Skála F., cd., s. 149.
 Při podrobném prozkoumání inventáře k Rodiněmu archivu Kolovratů Rychnov n. Kn. (Zámorsk 1965) bylo zjištěno, že je zde uložena svatební slouva Hynka Jetřicha Vitanovského z Vlčkovíc s Johanou Magdalenou Hrzánovou z Harasova a spisy týkající se jeho pozůstalosti. Rodiný archiv je dnes uložen na zámku v Rychnově n. Kn.
 14/ Sekotová V., Macková M., c. d., s. 8, Umělecké památky Čech, sv. 2 (K – O), Praha 1978, s. 225, Rodiný archiv Kolovratů Rychnov n. Kn., sign. A 9 (kart. č. 9), uloženo na zámku v Rychnově n. Kn.
 15/ Mysliveček M., c. d., s. 100, tab. 60, Ottův slovník naučný, c. d., Sedláček, Hrady a zámky, c. d., díl XI (reprint) Praha 1997, tab 2.
 16/ mag., Vitanovský daroval městu návrh medaile, Orlické noviny z 16. 5. 2001. Zamazal V., Jak pan Doleček městu k Vitanovskému pomohl, Letohrad 2000, září, č. 9/2000, s. 4. Zamazal V., Šéfredaktor s nečekanou a vzácnou návštěvou, Letohrad 2000. (Městský zpravodaj), září, č. 9/2000, s. 4 – 5.
 17/ Národní archiv Praha(SUA), Salbuchy, č. inv. 32, fol 38 v, Sedláček A., Atlas erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty (ed. V. Růžek), svazek I, Praha 2001, s. 248, 559, svazek 2, Praha 2002, s. 19, Buben M., Encyklopedie heraldiky, Praha 1999, s. 56, Halada J., c. d., s. 615 – 616, Šůla J., Venkovský lid východního Hradecka v letech 1590 – 1680, H. Králové 1971, s. 178 – 179.
 18/ Sedláček A., Českomoravská heraldika, díl II., část zvláštní, Praha 1925 (reprint 1997), s. 73 – 263.
 19/ Adamec S., Marková I., Sakrální stavby a motivy v obcích farnosti Letohrad, Letohrad 1999, s. 5 – 7, Skála F., cd., s. 149, Štěch J., Žambersko, Vlastivědný popis, Žamberk 1933, s. 151.
 20/ Státní oblastní archiv Zámorsk – Státní okresní archiv Ústí n. O., fond Archiv města Kyšperka(Letohradu), listiny, č. inv. 2.
 21/ Katalog pečeti, pečetiidel a sbírkových odlišků-Státní okresní archiv Ústí n. O., záznam č. 64 (<http://database.aipberoun.cz/engine/peccete.cgi>).
 22/ Státní oblastní archiv Zámorsk – Státní okresní archiv Ústí n. O., fond Archiv města Vysokého Mýta, sign. A 53/52.

Příloha: Zhostný list pro Matěje syna nebožtíka Jana Macháčka ze vsi Mistrovic z 5. 1. 1680.

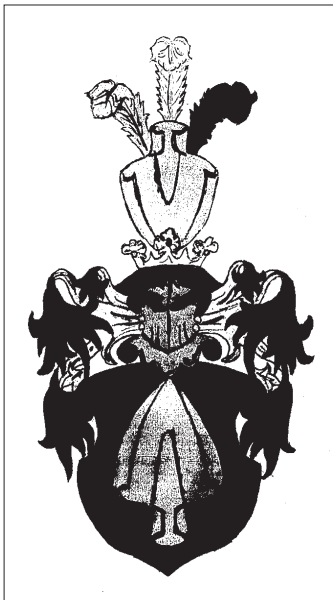
Já Hynek Jetřich Vitanovský, svobodný pán z Vlčkovíc, dědičný pán na Kašperce, Orlici, Uhersku, Čepřovicích, Millenowicích a Hosticích JMhl(?):skutečný komorník a určený král:hejtman kraje Prácheňského.

Znamo činím wubec všem, a zvlášť tu kdež náležít, že propouštím mocí listu tohoto Matěje wlastního syna neb. Jana Macháčka ze vsi Mistrovic k panství kyšperskýmu přináležejícího poddaného mého z poddanosti te, kterouž mě posavad dědičně zavázán byl i s spravedlností jeho, anž by se nyní neb budoucně na panství mém jak po rodičích vynášlo, Wzáctnému Magistrátu a celé obci král:Wěnného města Vysokého Mejta, za poddaného, sobě ani budoucím potomkům mým žádného práva na nie víceji nepozůstávající: S tím důwěřením, kdyby se napotom co podbného na téhož král:města gruntech přitřefilo, že mě též služba sousedská odměna následovati bude.

Pro čehož lepší potvrzení jsem list tento zhostný wlastní rukou podepsal a přirozenou pečel svou přitisknouti dal. Actum na zámku mém Kyšperském dne 5. januarii A(nno) 1680.

Hynek Witanovský p. z Vlčkovíc.

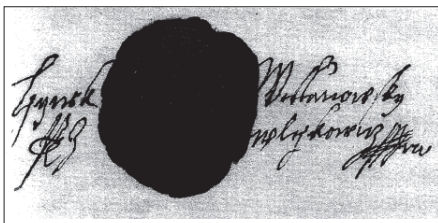
Státní oblastní archiv Zámorsk – Státní okresní archiv Ústí n. O., fond Archiv města Vysokého Mýta, sign A 53/52.

Obr. 1: Původní erb rodu Vitánovských z Vlčkovice (kreslil Petr Doležal)

Obr. 2: Polepšený erb Hynka Jetřicha Vitánovského z Vlčkovice (kreslil Petr Doležal)

Obr. 3: Podpis Hynka Jetřicha Vitánovského z Vlčkovice

Obr. 4: Pečeť Hynka Jetřicha Vitánovského z Vlčkovice (kreslil Petr Doležal)

Adresa autora: Jan F. Křivohlávek,
Roveň 71, 516 01 Rychnov n. Kn.